

Driftsteknikk i ammekuproduksjonen – drift gjennom året

Dette temaarket tar for seg de viktigste hendelsene i en ammekubesetning gjennom hele året. Det er lagt vekt på å gi praktiske råd og nyttig informasjon til både de erfarne produsentene og de som er i ferd med å starte produksjonen.

KALVING

Tidspunkt

Det er oftest gunstig med tidlig vårkalving. For de fleste vil månedene februar, mars og april passe best. Ved utslipp i mai/juni vil kua komme på det mest næringsrike beitegraset mens mjølkeproduksjonen er på topp. Etter at kalven de to første månedene hovedsakelig ernærer seg av mjølk, vil han kunne sleppes på optimalt beite når han er i stand til nyttiggjøre seg av det. Forsøk med høstkalving fra andre land viser at høstkalving gir best tilvekst, men generelt vil høstkalving gir større fôrkostnader enn vårkalving. Huskostnadene vil også bli større. Forhold som huskapasitet, hustype og beitetilgang kan likevel gjøre det aktuelt med andre kalvingstidspunkt.

Håndtering av kalven

Rett etter kalving må kua og kalven få ro, og de må være for seg selv de første timene. Dersom kalven ikke har diet etter ca 2 timer må han få hjelp.

En kan spare seg mye arbeid og mange problem seinere, dersom en bruker litt tid på kalven de første dagene. I denne perioden er kalven tillitsfull og ikke minst lett å håndtere. I denne fasen kan det være lurt å stryke kalven. Løfte han opplære han å stå fast ved å binde han noen minutt ved siden av mora – la han bli vant med lyder ved å bråke litt.

OBS ! Vær oppmerksom på at enkelte kyr kan vise aggresjon hvis de føler at kalven er trua. Gå forsiktig frem og hold ett øye med kua.

Av og til hender det at kua avviser kalven. Vanligvis gjelder dette fremmede kalver, men det kan skje med kuas egen kalv. Kua bør da settes fast. Deretter undersøker du jur og spener om det er sår, skader, betennelser eller lignende.

Tørre og såre spener må smøres med spenefett. Når det er klart fører en kalven bort til juret og mjølker i munnen på han for å få han til å suge.

Dersom kua sparker, kan en binde opp en fot eller spenne tau over bøgene. Når kalven først har begynt å suge, vil mora i de

fleste tilfeller roe seg. De første dagene er det viktig å hjelpe til og å være tålmodig. Også ved tilvenning av andre kalver, er det lurt å binde kua de første dagene.

Det er livsviktig for kalven å få råmjølk etter fødsel. Dersom kua ikke vil la kalven suge eller det skulle skje noe med mora er det lurt å ha reservemjølke i fryseren. Denne mjølka skal være fra friske, eldre kuer i buskapen. Den skal være fra første utmjølkning etter kalving. Ved nedfrysing til -18°C kan råmjølk holde immunglobulinene inntakt i ett år. Ved bruk av råmjølka må den tines langsomt, da immunglobulinene ikke tåler oppvarming til mer enn 40°C. La den gjerne tine i romtemperatur. Mjølkekartonger er godt egnet til å fryse råmjølk i.

Når kalvene er 2 til 3 uker gamle skal de ha tilgang til kalvegjømme der de kan være for seg selv. Et kalvegjømme er en avgrenset plass der bare kalvene kan komme til. Dette må være en trekkfri og tørr plass med godt med strø. Det er en fordel at kalvegjømmet kan plasseres i nærheten av hvilearealet til kuene. De vil da være rolige, fordi kalvene oppholder seg i nærheten. Et kalvegjømme bidrar til økt trivsel for kalvene. Hvis kalver skal avhornes skal dette skje innen de er 6 uker gamle.

Konsentrert kalving

Det er flere fordeler med konsentrert kalving. Det gir mindre arbeid, en får jevnere kalv og det er lettere å gruppere kuene i forhold til fôring.

En må være oppmerksom på at det krever flere fødebinger. En har også mulighet til å sette ekstra kalver under de kuene som har nok mjølk og slakte ut en del av kuene rett etter kalving.

Man må være oppmerksom på særlig i besetninger med spredt kalving, at man har kuer med kalv og kuer som ikke har kalvet i forskjellige grupper. Hvis ikke kan man risikere at større kalver suger råmjølk fra kuer som skal kalve eller akkurat har kalvet.

Fôring av kalven

De to første månedene vil kalven hovedsakelig ernære seg av mjølk. Det er likevel lurt å la kalven bli tilvendt kraftfôr så tidlig som mulig. Kalven bør derfor fra fødsel av ha tilgang til kraftfôrautomat. Bruk proteinrikt kraftfôr. Har han lært seg å ete kraftfôr på dette stadiet, vil han lett ta kraftfôr fra automat når han har størst behov for det, i perioden før og etter avvenning. Kalven skal ha tilgang på rent og friskt vann helt fra fødselen av. Fra han er et par dager bør han ha tilgang på grovfôr i form av fint høy, eventuelt surfôr av god kvalitet. Sørg for at alle fôr og miljøskifter skjer så gradvis som mulig for å unngå stress hos kalven.

REPRODUKSJON

Egen okse eller inseminering

Bedekning av ammekuene vil i de fleste driftsopplegg foregå i perioden mai – august når dyra er på beite. Det vil derfor være praktisk å ha oksen gående med flokken, for å slippe brunstkontroll og inseminering i beitetida. I mindre besetninger er det mer aktuelt å inseminere da kostnaden med å ha egen okse blir stor. Det er vanlig ha oksen i to bedekningssesonger. I den tredje sesongen vil oksen møte sine egne døtre, og må derfor byttes ut for å unngå innavl. Dersom en er godt fornøyd med oksen kan han brukes lenger ved å holde han atskilt fra døtrene og eventuelt inseminere disse. Etter at de er inseminert og konstatert drektige, kan de slippes på beite sammen med de andre. Sett alltid strenge krav til kvalitet på oksen. Husk at oksen gir 50 % av arven til neste års kalver.

Følg med på brunst i besetningen selv om du

slipper med okse. Noter gjerne datoen på de første bedekningene og ser du omløp på disse kuene to ganger etter bedekning eller mye brunst i kuflokken på ettersommeren, kan det tyde på at oksen er steril eller har en skade.

En bør i alle tilfeller benytte noe semin i alle besetninger. I tillegg til at man får en større avlsmessig fremgang vil det bli en større avlsmessig spredning i flokken. Økt bruk av semin er nødvendig avlsmessig for de ulike kjøttferasene der vi skal ha et nasjonalt avlsarbeid på kjøttfe i Norge. Se ellers temaarket om bruk av egen okse.

SNYLTERE

Innvollsnyltere

Kalver og ungdyr blir vanligvis hardest rammet av innvortes snyltere. Eldre dyr med en eller flere beitesesonger bak seg er mindre utsatt for parasittangrep enn ungdyra, siden de har utviklet motstandskraft mot parasitter. Eldre dyr kan likevel skille ut egg og smitte beitene på nytt. Kalver som dier mora er mindre utsatt for parasittangrep, og det er derfor ikke sikkert de blir smittet første året. De vil likevel kunne bli smittet neste beitesesong. Dersom en bruker samme beite flere år på rad, bør en være oppmerksom på faren for angrep av innvollssnyltere. Det finnes i dag gode preparat som en bruker forebyggende eller preparat til behandling. Beiteskifte i rett tid vil være et godt forebyggende tiltak.

Utvortes snyltere

De mest vanlige utvortes snyltere som er plagsomme for storfe i innefôringstida er skabb, pelslus og blodlus. Angrep viser seg ved at dyra er urolige og at de prøver å klø og skrubbe seg. De får en tendens til å slikke seg bakover på sidene og får gjerne hårløse partier på hals og ved hale-rotta. Det finnes i dag flere preparat mot utvortes snyltere. Forebyggende tiltak går på pussing og klipping av dyra og godt reinhold. De viktigste utvortes parasittene hos storfe på beite er fluer, klegg og flått. Ved store insektsplager vil dyra bli urolige og vil bruke

mye tid på å jage bort insekter. Dette går utover fôropptaket og kan redusere tilveksten. En kan minske flueplagen på beite ved å behandle dyra på ulike måter. Ta kontakt med veterinæren din for informasjon om behandling mot snyltere. Se ellers temaarket om "Parasitter hos storfe på beite".

AVVENNING

Avvenning bør skje når kalven er 7-8 mnd gamle. Dersom kua mjølker dårlig og det er dårlige beiter bør avvenning skje før. Å skille kalven fra mora er en stor påkjenning for begge. De første dagene vil det være mye uro hvor de rauter etter hverandre, etter 3-4 dager vil det roe seg. Når kalven er vekk fra mora vil den orientere seg mot røkter. Nest etter perioden etter fødsel er dette den perioden hvor det er viktig å bruke tid på kalven og venne han til håndtering. Minst mulig bråe overganger i forbindelse med avvenning gjør avvenninga lettere.

Fôring rundt avvenning

Det er en utfordring å unngå at kalven får en stagnasjon i tilvekst ved avvenning. For å klare det må kalven være i stand til å få i seg godt med proteinrikt kraftfôr. Den beste måten er å ha en kraftfôrautomat på beite, i alle fall fra midten av august og utover. En oppnår to effekter av dette. Næringstilgangen blir opprettholdt når beitekvaliteten blir dårligere og når mjølkemengden minker, og kalven vil være i stand til å ta opp nok kraftfôr til at avvenninga skjer uten for stor stagnasjon i tilveksten. Både ku og kalv bør ha tilgang på saltslikkestein på beite.

STELL AV MORDYRA GJENNOM VINTEREN

Husk å få kuene drektighetsundersøkt ved avvenning. Kuer som ikke er drektige man få slaktet snarest. Det kan være aktuelt å slippe kuene på beite igjen etter avvenning. Enkelte driftsopplegg er slik at kuene kan gå ute på dagtid hele vinteren. Der dette er praktisk mulig å gjennomføre, er det positivt at dyra kan få komme ut en tur daglig om vinteren.

Ved vårkalving går kuene drektige det meste av innefôringsperioden. For å ha kuene i passe hold ved kalving, trengs det som oftest noe ulik fôring i besetningen. Gruppering etter hold vil forenkle fôringa. En bør ha minst to og helst tre grupperinger av kuene. Førstegangskalvere og kuer i dårlig hold bør som minimum være i egen gruppe. Gjennom vinteren kan høy eller surfôr være tilstrekkelig som eneste fôrmiddel. Dersom høy/ surfôr er av god kvalitet kan det være nødvendig å bytte det ut med noe halmfôring for at ikke mordyra skal bli for feite. Ved bruk av ensidig fôring og mindre enn 3 kilo kraftfôr pr dyr pr dag bør dyra ha tilgang på mineraler og vitaminer. Vi viser ellers til temaarket "Vinterfôrplanlegging i kjøttfebesetninger – ammeku".

Klauvpleie

For dyr som står på bås eller som går på talle vinteren over, blir klauvslitasjen liten, og klauvene kan bli for lange. Som hovedregel skal man skjære klauvene en gang i året. For dyr med sterk klauvvekst kan det være aktuelt å skjære klauvene oftere. Unngå å skjære klauvene rett før og rett etter kalving. En må også skjære klauver på avlsokser og åringskviger.

